

A mirada oceánica

a

chegarse hoxe de novo a Atlántica (xa dende a distancia de dúas décadas) permite cecais entender as motivacións da súa fonda repercusión. Foron moitas as razóns que fixeron de Atlántica un referente das artes plásticas dentro e fóra de Galicia. Deica se converter, de feito, dende o primeiro momento nun paradigma da renovación estética. Un fenómeno en certo xeito sen referentes na cultura galega. O que máis chama a atención ao ver dende a perspectiva de hoxe o acontecemento que xerou Atlántica é o aspecto enerxético. O entusiasmo co que foi recibida aquela proposta, dende o comezo. Transmitindo, xa de primeiras, o recendo da aura. "Unha cita dende Baiona co futuro": rezaba o titular dun xornal. Tódalas crónicas e moitas das intervencións que se realizaron daquela no vello Hospital da Caridade de Baiona (que acolleu a primeira mostra) tiñan se mesmo acento de entusiasmo e paixón compartida. Celebrando a reinvencción do imaxinario artístico. A extensa crítica do poeta Miguel González Garcés (o poeta amigo de Lugo, co que colaborara na revista coruñesa *Atlántida* para lle dar unha raiola de luz á tristísima posguerra) tamén tiña o carácter dunha boavinda; chegaba dicir que para el, aquela primeira mostra de Baiona representaba unha gran esperanza e aínda en certo xeito un consolo, viña dicir textualmente. Xavier Seoane (preto dende o primeiro momento á sensibilidade atlantista, ao través do colectivo Galga no que estaba integrado) nunha das primeiras crónicas que adicou a Atlántica sinalaba que por fin se enchera o oco, o fondo baleiro que existía na cultura galega contemporánea. A arte galega entraba en sintonía coa modernidade. Poidemos enumerar outras moitas opinións de apoio ao proxecto. Os artigos de M. L. Sobrino. As crónicas de Manuel Rivas. Ou dende fóra de Galicia as opinións de críticos e historiadores de arte coma Antonio Bonet Correa e Francisco Calvo Serraller entre outros. Juan Manuel Bonet, Santiago Amón, Valeriano Bozal, Aurora García, Miguel Logroño, Simón Marchán Fiz, Miguel Fernández-Cid (daquela en Madrid), Foron ríos de tinta os que se verteron arredor de Atlántica. Entre as crónicas internacionais cómpre reparar na que fai Dan Cameron, onde falando da presenza de artistas galegos na escena madrileña, dixo que era a achegas máis relevante dende a inflexión estética que propiciara Luis Gordillo; e que estaban a facer unha arte dunha orixinalidade sen precedentes: como construindo os seus emblemas vibrantes dende a nada.

Un dos aspectos esenciais da posta en escena do proxecto Atlántica é ao enfase que se puxo no diálogo coa tradición. As obras dos artistas estiveron sempre a dialogar coa memoria da pedra. Dende o acolledor espazo da primeira convocatoria ao Palacio de Xelmírez onde tivera lugar a derradeira; polo medio o Castelo de Salvaterra do Miño onde as cores vibrantes falaban coa arquitectura senlleira. A falla de infraestrutura artística fixo que houbera que procurar estes espazos privilexiados para uso expositivo. Marcos históricos da Galicia medieval serviron para expresar a boa nova da reinvencción da arte galega. A achega dende a nosa terra á arte universal (como dixera o poeta Alfonso Pexegueiro: outro dos que estiveron a carón de nós dende o comezo); a lucidez das súas entregas, parellas á forza expresiva do seu talento poético. Escritos sobre Monroy, Moldes, Mon Vasco, Freixanes, Correa Corredoira, sobre un propio. Todo tiña o "instinto de camiño" do que falara Xavier Seoane, o "aroma" dunha "fervenza compartida" en verbas de Víctor Freixanes. "Hoxe temos a vontade de pertencer á sempre", dixera Gui-

lermo Monroy, ou ó lendario: "Eiquí, realmente, respírase saúde" de Nô-voa. A aventura atlántica desprendía enerxía e boa saúde. Un dinamismo que semella preto da épica do mar que reivindicaba. A mirada oceánica dende o miradoiro da beiramar europea no seu derradeiro confin territorial. Algo abrupto, esgrevio, se desprende desta ubicación polo que se ve. Posiblemente a sensibilidade dos pobos do sopor diante do infinito do mar.

Ese alento fundacional e histórico. A enerxía, e a forza expresiva; as ganas de expresar todo o que ficara esmagado pola "longa noite de pedra" e de mediocridade. Fluxindo do clima abafante da dictadura e da outra opresión socialrealista dos presuntos programas "alternativos". Liberados dos tabús e das represións na utopía da esperanza. A convicción na liberdade da arte. Esta é a clave para entender o contexto histórico e cultural daquela (difícil hoxe nos tempos da "posdemocracia", e da "burocracia" artística, do conductismo subliminal de masas, do incesante terrorismo de estado, e da superstición globalitaria). Amalgama ideolóxica que produce como resultado o cinismo artístico. Daquela a arte estaba vencellada á poesía e á reinvencción da vida. Lonxe do costumismo estético e a carón da imaxinación e da liberdade.

Permite dar unha idea do esforzo colectivo que se fixo daquela, a relación de actos culturais de debate teórico que se fixeron arredor das mostras de Atlántica aos que se lle asignara moita importancia como complemento das propostas artísticas. Dende a auroral mostra de Baiona deica a derradeira de Santiago de Compostela. Todas estiveron acompañadas dunha chea de actividades: A excepción da mostra feita en Madrid no Centro Cultural da Villa, na praza de Colón, que non estivo acompañada de actividades paralelas (non lembro se por falta de tempo na organización ou por algunha outra razón). De tódolos xeitos foi moi ben recibida así, sen outro apoio có catálogo que se fixera cun limiar de Xavier Seoane. Pola mostra de Baiona pasaron escritores como Gonzalo Torrente Ballester que pronunciara unha conferencia, Alberto Dasas, Francisco Pablos, Xavier Seoane, Laxeiro: a falar da creatividade na arte, e o arquitecto Xosé Bar Boo, arredor da integración arte/arquitectura. A propia reivindicación da arquitectura a carón das artes plásticas que se propiciara daquela aínda hoxe segue a ser innovadora. Aínda terán que pasar uns anos para entender a realidade unitaria das artes plásticas, e mesmo a transversalidade coa literatura. En Xelmírez estiveran Bonet Correa, Santiago Amón, Juan Manuel Bonet e outros. Ademais dalgun debate sobre o mercado e a crítica da arte. Estivera tamén o amigo músico Enrique X. Macías cun concerto da súa obra.

Os escritores e poetas foron, coma sempre, os mellores compañeiros de viaxe. Antón R. Reixa co seu berro "A fotocopia non é o motor da historia" que cómpre situar ironicamente a carón da lúcida tese de Walter Benjamin da perda da aura da obra de arte na época da reproducibilidade de técnica. Un divertido manual de instrucións para a contemplación da obra de arte (ao través dun collage dadaísta) e o que nos propón Reixa daquela. Víctor Freixanes, Carlos Oroza, Rompente (Romón e Avendaño ademais de Reixa). Músicos coma Julián Hernández e máis Enrique X. Macías. A intuición apaixonada de Román Pereiro (o necesario apoio exterior xunto coa súa dona Malena Lepina). Dese xeito constituíuse o que daquela Xavier Seoane definira como algo así como a nosa vangarda. Só temos que pensar na escena de renovación que se vai artellar precisamente arredor da simultaneidade e transversalidade creativa dun cativo fado de artistas. Libros, recitais, exposicións, curtametraxes, vídeos, publicacións, performances, espectáculos multimedia... un intenso fermento interdisciplinar aproveitando tódalas canles e posibilidades expresivas. A experimentación que viña do remate dos setenta agromou daquela arredor dese epicentro que foi Atlántica. Que pasou a se converter nun adxectivo omnipresente (ás veces utilizado por xente que tiña a cabeza e o corazón noutro sitio). *Luzes de Galiza* encheu as súas páxinas de arte. *La Naval* aparecera daquela subtitulada como revista atlántica co seu fermoso repertorio de irónicas invencións cartográficas. Con ironía e rigor inventivo. O espazo aberto, o clima integrador, a sensibilidade compartida lonxe de miopes localismos, á creación dun contexto: ese se cadra foi o éxito máis sobranceiro de Atlántica; que vén dende logo do traballo dos seus creadores e dos compañeiros de viaxe. Obras que se converteron en emblemas dunha época. Pinturas de Menchu Lamas ou Lamazares. Pezas escultóricas de Leiro. A reinvencción do imaxinario da arte que se desprega cara ó universal, lonxe das pantasma endogámicas. Sen medo: co escenario da liberdade diante dos nosos ollos. A liberdade do océano. A mirada oceánica.

ANTÓN PATIÑO

Lesbos. 1985. Correa Corredoira